

تغییر سرمایه در شرکت‌های سهامی در حقوق ایران و فرانسه

مهدی فتاحی

دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

دانشگاه امام صادق علیه‌السلام

Mi fattahi@yahoo.com

قسمت دوم: کاهش سرمایه

مبحث دوم: کاهش سرمایه^{۱۲}

همانطور که افزایش سرمایه در شرکت سهامی ممکن می‌باشد، کاهش سرمایه هم امکان‌پذیر است. البته درست است که کاهش سرمایه کمتر اتفاق می‌افتد، اما این عمل خالی از فایده هم نمی‌باشد. البته مشروط به این که تقلیل سرمایه شرکت به تعهدات شرکت لطمه وارد ننموده و باعث زیان طلبکاران نشود. دلیل این امر هم این است که اصولاً تعیین سرمایه با صاحبان سهام است و ایشان در موقع تشکیل شرکت می‌توانند سرمایه را زیاد یا کم کنند، البته هر چه سرمایه شرکت کمتر باشد اعتبار شرکت نیز کم خواهد شد که بدین منظور قانون تجارت برای آن حداقل مشخص کرده است که کمتر از آن نمی‌توان سرمایه شرکت را تعیین نموده که یک دهم سرمایه می‌باشد^{۱۳}. در حقوق فرانسه قانونگذار به نحوه کاهش سرمایه اشاره ننموده است، اما در حقوق ایران کاهش سرمایه در قانون صریحاً آمده است، البته در کل، شیوه‌های کاهش سرمایه در حقوق ایران و فرانسه شباهت زیادی با هم دارند. نکته دیگر که حائز اهمیت می‌باشد این است که تقلیل سرمایه شرکت را نباید با استهلاک سرمایه^{۱۴} شرکت اشتباه نمود. زیرا استهلاک سرمایه از سود شرکت انجام می‌گیرد و سرمایه شرکت دست نخورده باقی می‌ماند در صورتی که در مورد تقلیل سرمایه قسمتی از اصل سرمایه شرکت به صاحبان سهام مسترد می‌گردد. البته در قانون شرکت‌های تجاری فرانسه بحث استهلاک سرمایه در دو فصل مجزا آمده است اما متأسفانه در حقوق ایران به طور مجزا نیامده است.

عدم اقتباس این بحث از قانون شرکت‌های تجاری فرانسه این شک را ایجاد می‌کند که شاید باید قائل شویم به اینکه اساساً شرکت نمی‌تواند اقدام به استهلاک سرمایه نماید که البته قول به جواز استهلاک سرمایه به لحاظ ماده ۲۲۱ قانون تجارت به نظر قوی‌تر می‌باشد. با قبول این نظر باید به قانون‌گذار توصیه نمود که در اصلاحات بعدی مقررات خاصی در ارتباط با نحوه عملی کردن استهلاک سرمایه وضع نماید.

بخش اول: دلایل و فواید کاهش سرمایه:

۱- در صورتی که سرمایه اولیه شرکت برای عملیات شرکت زیاد تشخیص داده شود.^(۱۵) یا بدین جهت که شرکت دامنه فعالیتش را محدود نموده است^(۱۶) یا آنکه چون معلوم شده شرکت به زودی موفق به انجام منظور خود نمی‌شود.^(۱۷) یا آنکه چون تمام اهداف شرکت فعلاً قابل اجرا نیست.^(۱۸) یا آنکه اساساً سرمایه شرکت از ابتدا زیادتر از حد برآورد شده است.^(۱۹) مخصوصاً در مواردی که صاحبان سهام یک قسمت از بهای سهام را پرداخت کرده‌اند و پرداخت بقیه سهام دیگر مورد احتیاج نیست، چرا که با کاهش سرمایه معادل مبلغ پرداخت نشده سهام موجب می‌شود که بدهی شرکا به شرکت از بین برود.^(۲۰)

۲- هرگاه شرکت، به سبب زیان، قسمتی از سرمایه‌اش را از دست بدهد تا این ضرر جبران نشود، تقسیم سود میان شرکا امکان‌پذیر نخواهد بود، البته قبل از

مقدمه:

شرکت نهادی است که هم در حقوق مدنی و هم در حقوق تجارت مورد بحث قرار می‌گیرد. البته شرکت در حقوق مدنی متفاوت از شرکت در حقوق تجارت می‌باشد و همانگونه که حقوق تجارت از تکامل قواعد و مقررات حقوق مدنی بوجود آمده است، شرکت در حقوق تجارت تکامل یافته شرکت در حقوق مدنی می‌باشد. به دلیل توسعه ارتباطات در جهان و در نتیجه توسعه تجارت، حقوق تجارت اهمیت روز افزون یافته است و در این میان شرکت تکامل یافته، دارای نقش اساسی شده است. چرا که رقابت برای کسب سود بیشتر در میان تجار هر روز سخت‌تر و شدیدتر می‌شود و این سرمایه است که پیروز میدان را تعیین می‌کند. هر شخص که سرمایه بیشتری داشته باشد در این رقابت موقعیت برتری خواهد داشت. آن‌سان که به تنهایی قادر به رقابت نیستند می‌توانند سرمایه‌های خود را روی هم گذارند و شخص جدیدی به وجود آورند که توان رقابت را در جهان سرمایه‌داری دارا می‌باشند. این امر خود دلیل ایجاد شرکت تجاری می‌باشد. در این میان شرکت سهامی به دلیل خصوصیات ممتازش جایگاه ویژه‌ای یافته است به نحوی که می‌توان گفت جهان سرمایه‌داری توسط این شرکت‌ها کنترل می‌شود. نقش کلیدی این شرکت‌ها در اقتصاد و ثبات جامعه موجب شده تا قانونگذاران نیز توجه ویژه‌ای به این شرکت‌ها مینماید. بدان حد که قانون و مقررات آمرهای دربارہ نحوه تشکیل، اداره و انحلال این شرکت‌ها وضع نمایند. بحث تغییر سرمایه در شرکت‌ها و بخصوص در شرکت‌های سهامی یکی از بحث‌های بسیار مهم در حقوق شرکت‌ها است. به ندرت می‌توان شرکتی را یافت که در طول حیاتش اقدام به افزایش یا کاهش سرمایه ننموده باشد. نگارنده در نظر دارد تا «تغییر سرمایه در شرکت‌های سهامی» را در حقوق ایران و فرانسه تا حد امکان بررسی نماید تا از تمامی فواید مترتب بر شیوه مقایسه‌ای، اعم از آشنایی با حقوق بیگانه، درک صحیح و بهتر حقوق داخلی و یافتن چراغی در راه تغییر قوانین موجود بهره‌مند شود. بررسی تغییرات سرمایه مستلزم مطالعه دو فرض افزایش و کاهش سرمایه است که در دو مبحث به آن می‌پردازیم.

چکیده:

در مقاله حاضر سعی شده است که در دو بحث مجزا دلایل و فواید، شرایط قانونی، طرق مختلف و تشریفات افزایش و کاهش سرمایه در شرکت‌های سهامی مورد بررسی قرار گیرد و با یک مطالعه تطبیقی با حقوق فرانسه بتوان نقاط ضعف و قوت قانون تجارت ایران را مشخص کرد تا قانونگذاران ایران بتوانند با بهره از آن در جهت اصلاح قوانین قدم بردارند. پس از آنکه در قسمت نخست بحث افزایش سرمایه مطرح گردید در ادامه در این قسمت موضوعاتی پیرامون کاهش سرمایه می‌آید.

واژگان کلیدی:

کاهش سرمایه، سهام، شرکت سهامی، قانون تجارت ایران، قانون شرکت‌های فرانسه.

باید به قانونگذار توصیه نمود که در اصلاحات بعدی مقررات خاصی در ارتباط با نحوه عملی کردن استهلاک سرمایه وضع نماید.

کواخ

تقسیم سود باید مبلغی نیز به عنوان اندوخته الزاماً کنار گذاشته شود، با کاهش سرمایه شرکت به حد دارایی واقعی آن شرکا می‌توانند در صورت سوددهی شرکت، سود حاصل را بین خود تقسیم کنند، چه لازم نیست مانند فرض ذکر شده، منتظر

ممنوع شده است.^(۱۱۲)

بخش دوم: طرق کاهش سرمایه:

الف) تغییر بهای اسمی سهام: مثلاً بدون آنکه تعداد سهام شرکت تقلیل داده شود، تصمیم

سهام را تغییر دهد تعداد سهام را تقلیل دهد.^(۱۱۷) که به دو صورت قابل تحقق است یکی اینکه درصدی از کل سهام هر کس باطل گردد مثلاً تصمیم بگیرد که دو سهم یکهزار ریالی قدیم به یک سهم یکهزار ریالی جدید تبدیل شود. در این صورت تعداد سهام شرکت بدون آن که در مبلغ آن تغییری داده شود به نصف تقلیل پیدا می‌کند و سرمایه شرکت نیز به همین نسبت تقلیل می‌یابد. و دیگر اینکه تعداد معینی از سهام شرکت ابطال شود، مثلاً یک طبقه از سهام ابطال گردد. در صورتی که مجمع خاص این سهامداران این امر را تصویب نمایند.^(۱۱۸) یا اینکه با قرعه تعداد معین از سهام باطل گردد.^(۱۱۹)

ج) خرید سهام توسط خود شرکت: شرکت با تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده اقدام به خرید قسمتی از سهام خود می‌نماید و بعد از آن که سهام مزبور را خریداری نمود، سهام مزبور را باطل نموده و سرمایه شرکت را به همان میزان تقلیل می‌دهد که این طریق در حقوق ما ممنوع شده است.^(۱۲۰)

بخش سوم: انواع کاهش سرمایه:

۱ - کاهش اجباری سرمایه: هرگاه بر اثر زیان‌های وارده در حقوق ایران حداقل نصف سرمایه شرکت از بین برود و در حقوق فرانسه اموال خالص شرکت به کمتر از یک چهارم سرمایه تقلیل یابد.^(۱۲۱) هیأت مدیره مکلف است بلافاصله مجمع عمومی فوق‌العاده صاحبان سهام را دعوت نماید تا موضوع انحلال یا بقاء شرکت را مورد شور قرار دهند.

هرگاه مجمع مزبور رأی به انحلال شرکت ندهد باید در همان جلسه و با رعایت مقررات (تعهد حداقل ۲۰٪ سرمایه توسط مؤسسان و تعهد تمام سرمایه و پرداخت لااقل ۳۵٪ مبلغ تعهد شده) سرمایه شرکت را به مبلغ سرمایه موجود کاهش دهد.^{(۱۲۲)(۱۲۳)} یعنی شرکت باید بین بودن و کاهش سرمایه، و نبودن و انحلال انتخاب نماید. کاهش اجباری سرمایه به علت زیان‌های وارده به شرکت برای حمایت از اشخاص ثالث و سهامداران است تا اینکه سرمایه شرکت به سرمایه واقعی و حقیقی تبدیل و شرکت با سرمایه مجسول و واهی به حیات خود ادامه ندهد. در کاهش اجباری سرمایه چیزی به سهامداران مسترد نمی‌گردد، زیرا دلیل کاهش زیاد بودن سرمایه نیست بلکه ضرری است که به شرکت وارد آمده است و کاهش برای سالم سازی ترازنامه و حساب‌های شرکت می‌باشد، گرچه کاهش اجباری سرمایه می‌تواند بیش از مبلغ ضرر باشد اما این اضافه باید در حسابی تحت عنوان «ذخیره جلوگیری کننده از کاهش سرمایه»^(۱۲۴) قرار گیرد. زیرا مسلماً شرکتی که از وضعیت خوبی برخوردار نیست

گرفته شود که بهای اسمی سهام شرکت در عوض یکهزار ریالی، پانصد ریالی تعیین شود، در این صورت سرمایه اسمی شرکت نیز نصف می‌گردد.^(۱۲۵) اجرای این روش هنگامی که همه سهام کاملاً تأدیه شده باشد با استرداد مبلغ کاهش یافته هر سهم همراه است، اما اگر بخشی از سرمایه شرکت هنوز تأدیه نشده باشد و سرمایه شرکت به همین میزان تأدیه نشده هر سهم یا کمتر از آن کاهش یابد چیزی مسترد نخواهد شد و تنها مسئولیت دارندگان سهام، به تأدیه آن قسمت از مبلغ سهام که کاسته شده الغاء می‌شود، مگر در مورد سهام در مقابل آورده غیر نقدی، زیرا در حقوق ایران و فرانسه آورده غیر نقد باید هنگام پذیرهنویسی تماماً تأدیه شود. به همین جهت اگر سهام در مقابل آورده نقدی تماماً تأدیه نشده باشد و به میزان مبلغ تأدیه نشده این سهام، سرمایه کاسته شود باید به دارندگان سهام در مقابل آورده غیر نقدی مبلغی مسترد گردد تا تساوی حقوق سهامداران رعایت گردد. در حقوق فرانسه از این روش تنها موقعی می‌توان در کاهش سرمایه استفاده نمود که مبلغ اسمی سهام شرکت پس از کاهش کمتر از حداقل مقرر (حد فرانک) نگردد.^(۱۲۶) اما این اشکال در حقوق ایران بوجود نخواهد آمد زیرا قانون‌گذار حداقلی برای قیمت اسمی سهام معین ننموده است.

ب) تغییر تعداد سهام: شرکت بدون آنکه بهای

جبران کمبود سرمایه ناشی از زیان بمانند.^(۱۲۷) در چنین وضعیتی که شرکت دچار ضرر و زیان شده است کاهش سرمایه می‌تواند دو فایده دیگر داشته باشد، اولاً با این اقدام می‌توان باعث سالم‌سازی و خالص کردن ترازنامه شد تا اعتماد به شرکت دوباره ایجاد گردد.^(۱۲۸) ثانیاً کاهش سرمایه باعث خواهد شد تا افزایش سرمایه عملاً ممکن گردد، گرچه هیچ چیز جز تقلب نمی‌تواند مانع افزایش سرمایه گردد، اما در واقع سرمایه‌داران در شرکتی که ترازنامه‌اش ضرر نشان می‌دهد و سود سهامی هم تا مدت‌ها به آنها تعلق نخواهد گرفت حاضر به مشارکت نیستند.^(۱۲۹) به این عمل یعنی کاهش قبل از افزایش در حقوق فرانسه ضربه آکاردئون^{۱۳۰} می‌گویند.

۳ - در حقوق فرانسه، فایده عمده دیگری نیز برای کاهش سرمایه متصور است. اگر در اساسنامه شرکت سهامی خاص پیش‌بینی شده باشد که انتقال سهام میسر نیست مگر در صورت موافقت شرکت با ورود منتقل‌الیهی که شریک مایل به خروج معرفی می‌کند و شرکت با ورود منتقل‌الیه مذکور موافقت نکند، می‌تواند سهام شریک مایل به خروج را خود خریداری نماید و بعداً آنها را به دیگری منتقل کند، یا سرمایه خود را به میزان مبلغ سهام خریداری شده کاهش دهد.^(۱۳۱) اما در حقوق ما چنین فایده‌ای متصور نیست چرا که خرید سهام بوسیله خود شرکت

در حقوق فرانسه شرکتها می‌توانند بخشی از سهام خود را خریداری نمایند که در حقوق ایران این مسئله ممنوع شده است.

نباید مبلغی را بین سهامداران توزیع نماید. کاهش اجباری سرمایه ممکن است از طریق کاهش تعداد سهام یا کم کردن مبلغ اسمی سهام صورت بگیرد. (۱۳۸)

۲- کاهش اختیاری سرمایه: گاه سرمایه تأمین شده شرکت بیش از مبلغ مورد احتیاج است یا دامنه فعالیت شرکت به دلایلی محدود می شود، در نتیجه لزومی جهت بکارگیری از تمام سرمایه شرکت دیده نمی شود. از اینرو قانون گذار برای استفاده بهینه از سرمایه شرکت و جلوگیری از رکود سرمایه شرکت به مجمع عمومی فوق العاده اجازه داده است که به پیشنهاد هیأت مدیره میادرت به تقلیل سرمایه شرکت نماید (۱۳۶) حقوق ایران تنها طریق کاهش اختیاری سرمایه را از طریق کاهش بهای اسمی سهام به نسبت متساوی و رد مبلغ کاهش یافته هر سهم به صاحب آن می داند. اما شرکت سهامی در حقوق فرانسه می تواند از طریق دیگری نیز برای کاهش اختیاری سرمایه استفاده نماید زیرا قانونگذار فرانسه همانند قانونگذار ایران تنها طریق را برای کاهش اختیاری سرمایه کاهش قیمت اسمی سهام شرکت نمی داند و اساساً به هیچگونه شیوه‌ای شرکت را مقید ننموده و معلوم نیست که چرا چنین حکمی را قانون گذار ایران مقرر ننموده است.

بخش چهارم: شرایط قانونی کاهش سرمایه

۱- تصویب مجمع عمومی: در حقوق ما مجمع عمومی فوق العاده تنها مرجعی است که می تواند در باره کاهش سرمایه تصمیم گیری کند. (۱۳۷) ولی عمل کردن کاهش سرمایه با هیأت مدیره شرکت است و مجمع عمومی به پیشنهاد هیأت مدیره تصمیم گیری می کند که این پیشنهاد یا طرح کاهش سرمایه^{۲۱} باید حداقل ۴۵ روز در حقوق ایران و در حقوق فرانسه ۳۰ روز قبل از تشکیل مجمع عمومی فوق العاده به بازرس یا بازرسان شرکت در حقوق ایران و در حقوق فرانسه به مأمورین محاسبات شرکت تسلیم گردد. (۱۳۸) و بازرس یا بازرسان پیشنهاد را مورد بررسی قرار می دهند و نظر خود را طی گزارش اعلام می کنند و مجمع پس از استماع گزارش تصمیم خواهد گرفت. (۱۳۹)

۲- محدودیت کاهش سرمایه: شرکت

نمی تواند سرمایه خود را به کمتر از مبلغی که قانون برای تشکیل آن معین کرده است کاهش بدهد. این مبلغ برای شرکت سهامی عام حداقل پنج میلیون ریال و برای شرکت سهامی خاص حداقل یک میلیون ریال است. (۱۳۰) بدین ترتیب اگر زیان های وارد بر شرکتی چنان باشد که میزان سرمایه از حداقل مذکور کمتر شود، شرکت باید ظرف یکسال نسبت به افزایش سرمایه تا میزان حداقل مقرر اقدام کند یا به نوع دیگری از انواع شرکت های مذکور در قانون تجارت تغییر شکل یابد. (۱۳۱) و گرنه هر ذینفعی می تواند انحلال آن را از دادگاه صلاحیتدار درخواست کند.

۳- رعایت تساوی حقوق شرکا: کاهش سرمایه وقتی میسر است که به تساوی حقوق صاحبان سهام لطمه ای وارد نشود. قانونگذار در اجرای این اصل پیش بینی کرده است کاهش اختیاری سرمایه از طریق کاهش بهای اسمی سهام به نسبت متساوی و رد مبلغ کاهش یافته هر سهم به صاحب آن صورت می گیرد، یعنی نمی توان کاهش سرمایه را به بعضی از سهام تحمیل کرد، باید به همه تحمیل شود. لکن در حقوق فرانسه می توان از طریق دیگری نیز برای کاهش اختیاری سرمایه استفاده نماید چرا که قانون گذار فرانسه همانطور که گفتیم اساساً به هیچ شیوه ای شرکت را مقید ننموده است که آن طرق دیگر کاهش تعداد سهام و کاهش از طریق باز خرید سهام می باشد. (۱۳۲) اما در فرض کاهش اجباری سرمایه کاهش تعداد سهام با مبلغ اسمی سهام بدون توجه به تعداد سهام اشخاص و نوع آن (عادی و ممتاز) صورت می گیرد. مح ذلک گاه رعایت تساوی حقوق شرکا بسیار دشوار می شود. مثلاً هرگاه در اساسنامه شرکت پیش بینی شده باشد که

شرط رأی دادن شرکا در مجامع داشتن حداقل ده سهم در شرکت است. کسانی که با کاهش سرمایه تعدادی از سهام خود را به نسبت از دست می دهند و سهامشان به کمتر از ده می رسد از حق رأی دادن محروم خواهند شد. (۱۳۳)

۴- حفظ حقوق طلبکاران: کاهش سرمایه به حقوق طلبکارانی که بعد از این کاهش با شرکت معامله کرده اند لطمه ای وارد نمی کند اما ممکن است حقوق طلبکارانی که قبل از این کاهش با شرکت معامله کرده اند تضییع شود. بنابراین قانونگذار برای جلوگیری از این اثرات نامطلوب مقرراتی را پیش بینی کرده است. (۱۳۴) البته باید بدین نکته توجه داشت که این مقررات در مورد کاهش اختیاری سرمایه است چرا که طلبکاران در کاهش اجباری سرمایه ناچارند نتایج کاهش سرمایه را تحمل کنند. (۱۳۵) در حقوق ایران و فرانسه در مورد کاهش اختیاری سرمایه به طلبکاران شرکت حق اعتراض داده شده است.

بخش پنجم: عملی کردن کاهش سرمایه:

همانطور که گفتیم در کاهش اجباری دو طریق (کاهش تعداد سهام و کاهش مبلغ اسمی آن) و در کاهش اختیاری یک طریق (کاهش بهای اسمی سهام به نسبت متساوی) پیش بینی شده است. چرا که اکثر مقررات مربوط به حقوق شرکت ها مخصوصاً مقررات مربوط به کاهش سرمایه در شرکت های سهامی از مقررات آمره می باشد. لذا در حقوق ایران هیچ شیوه دیگری در کاهش اختیاری سرمایه قابل استفاده نیست (۱۳۶) در فرض اخیر هیأت مدیره شرکت باید مراتب را طی اعلامیه ای به اطلاع صاحبان سهام برساند. اطلاعاتی که باید در روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی های مربوط به شرکت در آن نشر می گردد منتشر شود. (۱۳۷)

در مبحث اول بیان شد که اولاً شرکت ممکن است به جهات مختلفی اقدام به افزایش سرمایه نماید.
ثانیاً شرایطی باید محقق شود تا شرکت بتواند اقدام به این عمل نماید، ثالثاً دانستیم که افزایش سرمایه یا با صدور سهام جدید و مراجعه به عموم محقق می‌شود یا بدون مراجعه به عموم. رابعاً حق تقدم سهامداران قدیم در پذیره نویسی جدید و حق صاحبان سهام نسبت به اضافه ارزش دو شیوه حمایتی قانونگذار از سهامداران قدیمی می‌باشد. خامساً در مورد تشریفات و عملی کردن افزایش سرمایه بحث شد. در مبحث دوم نیز به کاهش سرمایه پرداخته شد و گفته شد اولاً به چه دلایلی ممکن است شرکت سرمایه خود را کاهش دهد. ثانیاً شرایطی که برای کاهش سرمایه باید وجود داشته باشد و انواع کاهش سرمایه (اجباری و اختیاری) و تشریفات کاهش نیز بررسی شد. با توجه به اینکه سیاستگذاران و برنامه‌ریزان سیاست خصوصی‌سازی را در برنامه‌های خود جای دادماند بنابراین لزوم اصلاح مقررات موجود هر چه بیشتر نیاز می‌شود. و چه نیکو است قبل از آن که در عمل کار شرکتها با مشکل روبرو شود قانونگذار پیش قدم شده و اصلاحات مقتضی با توجه به نیازهای روز اعمال نماید.

یادداشتها:

- ۱۷- Réduction de capital
۱۸- Amortissement du capital
۱۹- Coup d'Accordéon
۲۰- Réserve prévenant de réduction de capital
۲۱- Projet de réduction

پی‌نوشتها:

- ۱۰۲- ستوده تهرانی، دکتر حسن، پیشین، ص ۲۲۸
۱۰۳- همان.
۱۰۴- George, Ripert, et René, Roblot, op. cit, P. 998.
۱۰۵- کیانی، دکتر کریم، پیشین، ص ۱۷۵.
۱۰۶- عبادی، محمدعلی، حقوق تجارت، تهران، کتابخانه گنج دانش، چاپ پنجم، ۱۳۶۸، ص ۸۵.
۱۰۷- فروچی، حمید، حقوق تجارت، تهران، انتشارات روزبهان، چاپ اول، ۱۳۷۲، جلد دوم، ص ۱۱۶.
۱۰۸- اعظمی زنگنه، دکتر عبدالحمید، (به اهتمام سهراب امینیان)، حقوق بازرگانی، بی‌جا، بی‌تا، چاپ سوم، ص ۱۲۶.
۱۰۹- ستوده تهرانی، دکتر حسن، پیشین.
۱۱۰- اسکنی، دکتر ربیعا، پیشین، ص ۲۲۴.
۱۱۱- Odet, J. c, La pratique des sociétés, 1éd, Paris, Librairies Techniques, 1976, T. 3, NO 300, P. 3.

۱۱۲- IBid, George, Ripert, et René, Roblot, op. cit.

- ۱۱۳- اسکنی، دکتر ربیعا، پیشین، ص ۲۲۴.
۱۱۴- ماده ۱۹۸، ق. ا. ق. ت.
۱۱۵- ستوده تهرانی، دکتر حسن، پیشین، ص ۲۲۹.
۱۱۶- ماده ۲۰۶، ق. ش. ت.
۱۱۷- تبصره ماده ۱۸۹، ق. ا. ق. ت.
۱۱۸- Encyclopédie juridique, op. cit, P. 15 de capital social.
۱۱۹- Odet, J. c, op. cit, No-300, P. 12.
۱۲۰- ماده ۱۹۸، ق. ا. ق. ت.
۱۴۱- ماده ۲۴۱، ق. ش. ت.
۱۲۲- ماده ۲۴۱، ق. ش. ت.
۱۲۳- ماده ۱۴۱، ق. ا. ق. ت.
۱۲۴- Odet, J. c, op. cit, T. 3, No. 300, P. 5.
۱۲۵- ستوده تهرانی، دکتر حسن، پیشین، ص ۲۴۲ و تبصره ماده ۱۸۹، ق. ا. ق. ت.
۱۲۶- همان.
۱۲۷- ماده ۱۸۹، ق. ا. ق. ت.
۱۲۸- ماده ۱۹۰، ق. ا. ق. ت. و ماده ۹، ق. ش. ت.
۱۲۹- ماده ۱۹۱، ق. ا. ق. ت.
۱۳۰- قسمت اول ماده ۵، ق. ا. ق. ت.
۱۳۱- قسمت دوم ماده ۵، ق. ا. ق. ت.

۱۳۲- Vuillermont, G, op. cit, P. P. 549-550 et Encyclopédie juridique, op. cit, P. P. 14-15 de capital social.

- ۱۳۳- اسکنی، دکتر ربیعا، پیشین، ص ۲۲۶.
۱۳۴- مواد ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴ و ۱۹۵، ق. ا. ق. ت.
۱۳۵- موضوع ماده ۱۴۱، ق. ا. ق. ت.
۱۳۶- عرفانی، دکتر محمود، پیشین، ص ۱۳۵.
۱۳۷- ماده ۱۹۶، ق. ا. ق. ت.

فهرست منابع:

الف زبان فارسی

- ۱- اسکنی، دکتر ربیعا، حقوق تجارت شرکت‌های تجاری، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، چاپ چهارم، ۱۳۸۱، جلد دوم.
۲- اعظمی زنگنه، دکتر عبدالحمید، (به اهتمام سهراب امینیان)، حقوق بازرگانی، بی‌جا، بی‌تا، چاپ سوم.
۳- جعفری لنگرودی، دکتر محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، تهران، کتابخانه گنج دانش، چاپ ششم، ۱۳۷۲.
۴- ستوده تهرانی، دکتر حسن، حقوق تجارت، تهران، نشر دادگستر، چاپ چهارم، ۱۳۸۰، جلد دوم.
۵- صقری، دکتر منصور، حقوق تجارت، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۴۷.
۶- عبادی، دکتر محمدعلی، حقوق تجارت، تهران، کتابخانه گنج دانش، چاپ پنجم، ۱۳۶۸.
۷- عرفانی، دکتر محمود، حقوق تجارت، تهران، مرکز انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ دوم، ۱۳۶۹.

جلد دوم.

۸- فخاری، دکتر امیرحسین، جزوه درس حقوق تجارت (۲)، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، سال تحصیلی، سال تحصیلی ۱۳۸۱-۱۳۸۰.

۹- فروچی، حمید، حقوق تجارت، تهران، روزبهانی، چاپ اول، ۱۳۷۲، جلد اول و دوم.

۱۰- قانون تجارت، تدوین جهانگیر منصور، تهران، نشر دیدار، چاپ یازدهم، ۱۳۸۰.

۱۱- قانون مدنی، تدوین جهانگیر منصور، تهران، نشر دیدار، چاپ نهم، ۱۳۸۰.

۱۲- کاتبی، دکتر حسینقلی، فرهنگ حقوق فرانسه به فارسی، تهران، کتابخانه گنج دانش، چاپ اول، ۱۳۶۲.

۱۳- کیانی، دکتر کریم، حقوق بازرگانی، تهران، بی‌تا، ۱۳۵۷.

۱۴- یآوری حسن‌آبادی، حسین، تغییرات سرمایه در شرکت‌ها، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ۱۳۶۲.

ب به زبان فرانسه

1- code des sociétés, 3éd, Paris, Dalloz, 1977.

2- code de commerce, 4éd, Paris, Litec, 1992.

3- Dalsace, André, Manuel des Sociétés anonymes Regies Parles lois du 24 juillet 1966 et Décret du 23 Mars 1967, 4éd, Paris, Dalloz, 1967.

4- Encyclopédie juridique, (Répertoire des sociétés), 2éd, Paris, jurisprudence lévérale Dalloz, 1970, T. 1.

5- Lemeunier, Francis, Pourquoi et comment Gnstituer une société anonyme, 8éd, Paris, jurisprudence Delmas, 1971.

6- Odet, j. c, La Pratique des sociétés, 1 éd, Paris, Librairies Techniques 1967, T. T, 2 et 3.

7- Ripert, George, et Roblot, René, Traité elementaire de Droit Commercial, 10 ét, Paris, Libraire générale de proit et de juris prudence, 1980, T. 1.

8- Vuillermont, G, Droit des sociétés commerciales, 3éd, Paris, Dunod, 1969.

با توجه به اینکه سیاستگذاران و برنامه‌ریزان سیاست خصوصی‌سازی را در برنامه‌های خود جای داده‌اند بنابراین لزوم اصلاح مقررات موجود هر چه بیشتر نیاز می‌شود.